

**HASTA MAHPUSLARA
ŞARTLI TAHLİYE
VE KELEPÇELİ MUAYENE
UYGULAMALARINA YÖNELİK
KAMUOYU ALGI ARAŞTIRMASI**

Eylül, 2022

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

içindekiler

01. Giriş
02. Araştırmaya Katılanların Demografik Verileri
03. Türkiye'deki Adalet Sistemi ve Hapishanelere Yönelik Algılar
04. Sonuç

1. Giriş

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 1 Eylül 2022 tarihi itibarıyla açıkladığı verilere göre Türkiye'de toplam 399 ceza infaz kurumu bulunmaktadır ve toplam kapasite 288.798'dir.[1] Diğer taraftan aynı kurumun 31 Ağustos 2022 verilerine göre ceza infaz kurumlarında kalan toplam hükümlü ve tutuklu sayısı 326.243'tür.[2] Bu sayıya Covid-19 tedbirleri kapsamında cezasının infazı durdurulan mahpuslar da dahil olmakla birlikte kapasitenin fazlasıyla aşılmış olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan kurumun verilerinde bu tutuklu ve hükümlülerden kaçının hasta ya da ağır hasta kategorisinde olduğuna dair bilgi verilmemektedir. İnsan Hakları Derneği'nin 29 Nisan 2022 tarihinde kamuoyu ile paylaştığı bilgilere göre hapisanelerde 651'i ağır hasta olmak üzere 1517 hasta mahpus bulunmaktadır.[3] Ancak bunların İnsan Hakları Derneği'ne yapılan başvurular ve avukat görüşleri ile ulaştığı rakamlar olduğu düşünülürse hasta ve ağır hasta mahpus sayısının çok daha yüksek olacağı tahmin edilebilir.

Son dönemde Adalet Bakanlığı'nın hem hasta mahpuslarla ilgili hem de hasta mahpusların kelepçeli muayene edilmesiyle ilgili haberler basında yer almıştır.[4] Bu çerçevede yasanın 50. Maddesinde yapılacak bir değişiklikle şartlı tahliyeden hasta ya da ağır hasta olup olmadığına bakılmaksızın "terör örgütüne üye olmak" ve "karşısındakine zarar verebilecek derecede şiddet eğilimi göstermek" maddelerinden mahpus olanları kapsamayacağı belirtilmekte, ayrıca kelepçeli muayene kararının da yukarıda bahsedilen maddelerden mahpus olanlar hariç olmak üzere doktorlara bırakılmayacağı belirtilmektedir.

[1] Bu oranlar 2 Şubat 2021 tarihinde yapılan açıklamaya göre sırasıyla 369 ceza infaz kurumu ve 244.896 kişilik bir kapasitedir. Dolayısıyla son bir buçuk yılda 30 yeni ceza infaz kurumu açılmış ve kapasite 40 binden fazla artmıştır. Bkz., https://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2021/10/IHD_Hapishaneler_Raporu-1.pdf

[2] <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/7092022090042istatistik-1.pdf>

[3] <https://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2022/06/2021-Hapishane-Raporu-2.pdf>

[4] Bkz., <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/adalet-bakanligindan-hasta-olan-tutuklu-ve-hukumluler-icin-sartli-tahliye-duzenlemesi-1961590>; <https://www.cnnurk.com/turkiye/kelepcesiz-muayene-gelior>; <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kelepcesiz-muayene-gelior-42106434>

1986

Giriş

Gerek şartlı tahliye gerekse kelepçeli muayeneyle ilişkin gerçekleştirilecek bu tür bir uygulamanın hukuka aykırı olacağını söylemek mümkündür. Zira uluslararası standartlar ve sözleşmeler sağlık hakkı konusunda mahpuslara eşit bir şekilde uygulanmasının devletin bir yükümlülüğü olduğunu vurgulamakta olup, Türkiye’de de Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı hakkında kanunun (5275) 6.maddesinin f fıkrasında da “Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur”[5] denilerek tüm mahpusların yaşam ve sağlık hakları koruma altına alınmaktadır.

Ayrıca, Türkiye’de mahpusların sağlık hakkı alanında yaşadıkları sorunların başında kelepçeli muayene dayatması gelmektedir. Ancak bu konuda mahpuslar arasında farklı uygulamalara gitmek, sağlığa erişim hakkından faydalanabilmenin önünde engel teşkil edeceğinden ayrımcılık yasağı, eşitlik ilkesi gibi temel ilkelere aykırılık oluşturacaktır. Bununla birlikte, bu durum Mandela Kuralları olarak bilinen Mahpuslara Muameleye Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kurallarına[6] da aykırılık oluşturacaktır. Bir insanı herhangi bir eylemi nedeni ile hapsedmek, hiçbir biçimde ek bir cezalandırma olarak kullanılmamalıdır. Bu nedenle sağlık hakkından yararlanmak isteyen bir mahpusun kelepçeli muayene edilmesi ikinci kez cezalandırma anlamına gelmektedir.

Yukarıdaki sorunlar çerçevesinde “Şartlı Tahliye ve Kelepçeli Muayene Algı Araştırması” yapılmıştır. Araştırmanın amacı, katılımcıların hasta mahpusların şartlı tahliyesine ve kelepçeli muayene uygulamasına ve Türkiye’de adalet sistemine yönelik algılarını anlamak ve olası nedenlerini açıklamaktır. Araştırma 15-30 Ağustos 2022 tarihleri arasında toplam 1000 kişi ile yüz yüze görüşme yoluyla yapılan soru kâğıdı uygulaması ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılımda gönüllük esas alınmıştır. Aşağıda bu çalışmadan elde edilen veriler sunulmaktadır.

[5] <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf>

[6] Bkz., <https://tihv.org.tr/wp-content/uploads/2020/04/nelson-mandela-kurallari-mahpuslara-muameleye-dair-birlesmis-milletler-asgari-standart-kurallari-turkce.pdf>

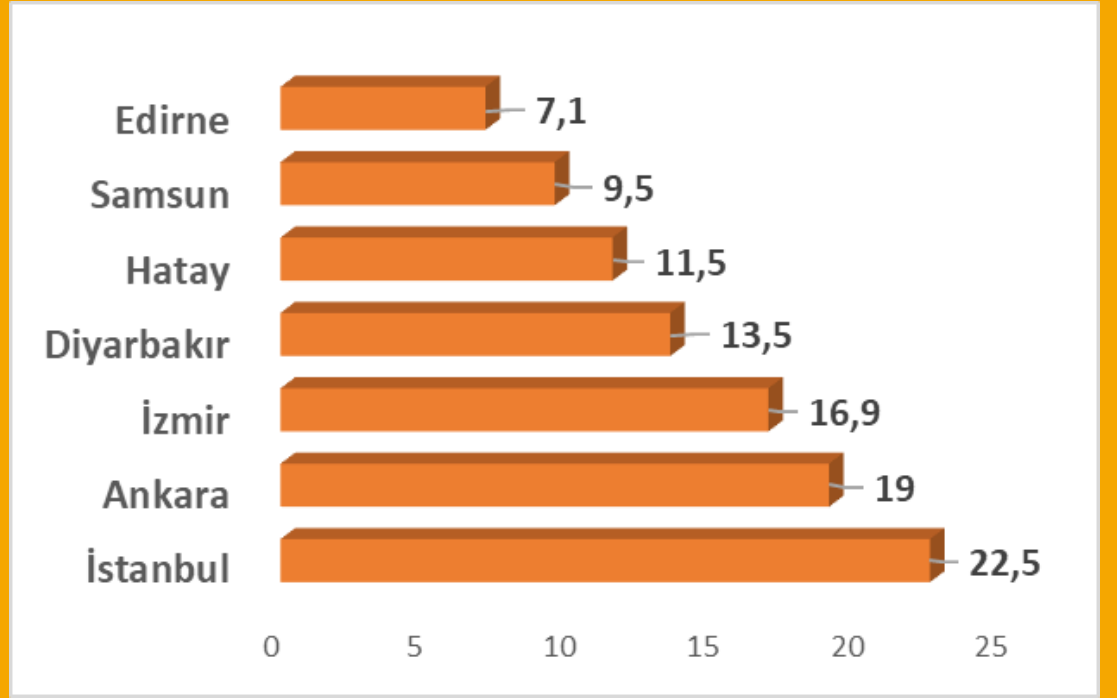
1986

2. Araştırmaya Katılanların Demografik Verileri

Araştırma, TÜİK İstatistiksel Bölge Birimleri ayırımına göre Düzey 2 çerçevesi olarak belirlenmiş 26 il ve alt bölgelerinden toplam yedi kent merkezi seçilerek gerçekleştirilmiştir. Yedi kent merkezinde gerçekleştirilen anket sayısı toplam 1000 adettir. Kentlere göre katılımcı oranları grafikte yüzdeler olarak verilmiştir.

Grafik 1: Anket Uygulanan Kent Merkezleri

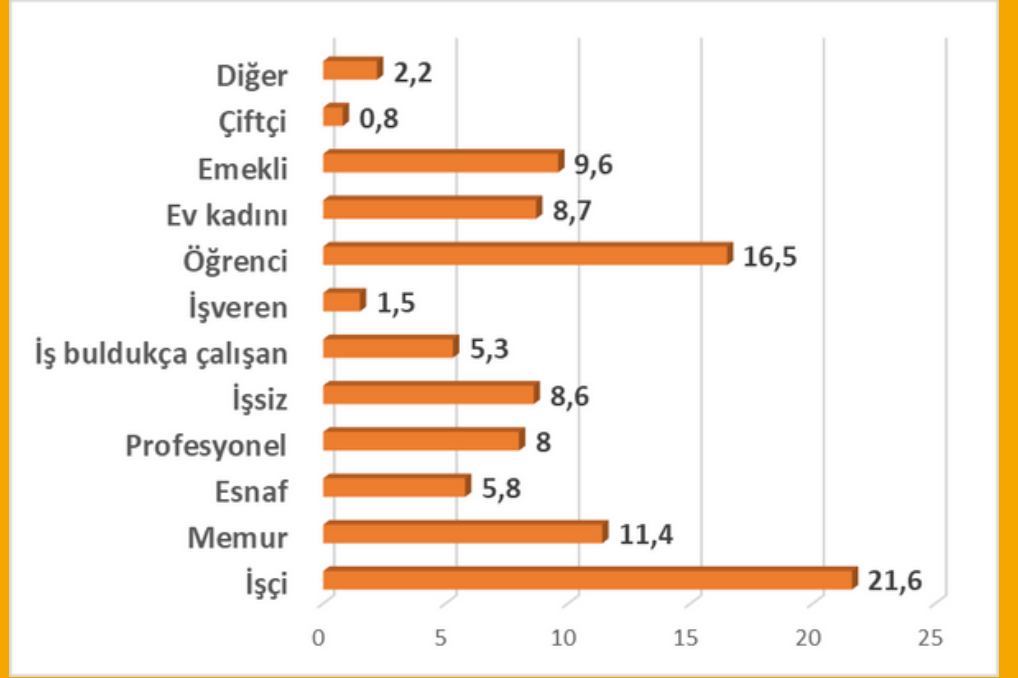
2. Araştırmaya Katılanların Demografik Verileri

Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 37,39'dur (minimum 18, maksimum 82).

Katılımcıların 509'u (%50,9) erkek, 468'i (%46,8) kadındır. 23 (%2,3) katılımcı cinsiyetini belirtmek istememiştir.

Katılımcıların çalışma durumu yüzdelik olarak aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Grafik 2: Katılımcıların Çalışma Durumu

Araştırmanın katılımcıların beşte birinden biraz fazlası işçi olarak çalıştığını belirtmiştir.

Buna memur olanlar da eklendiğinde katılımcılar arasında ücretli çalışanların oranı üçte bir oranına yaklaşmaktadır.

İkinci büyük grup öğrencilerden oluşmaktadır (%16,5).

Üçüncü ve dördüncü sırada sırasıyla emekli (%9,6) ve ev kadını (%8,7) kategorisi gelmektedir.

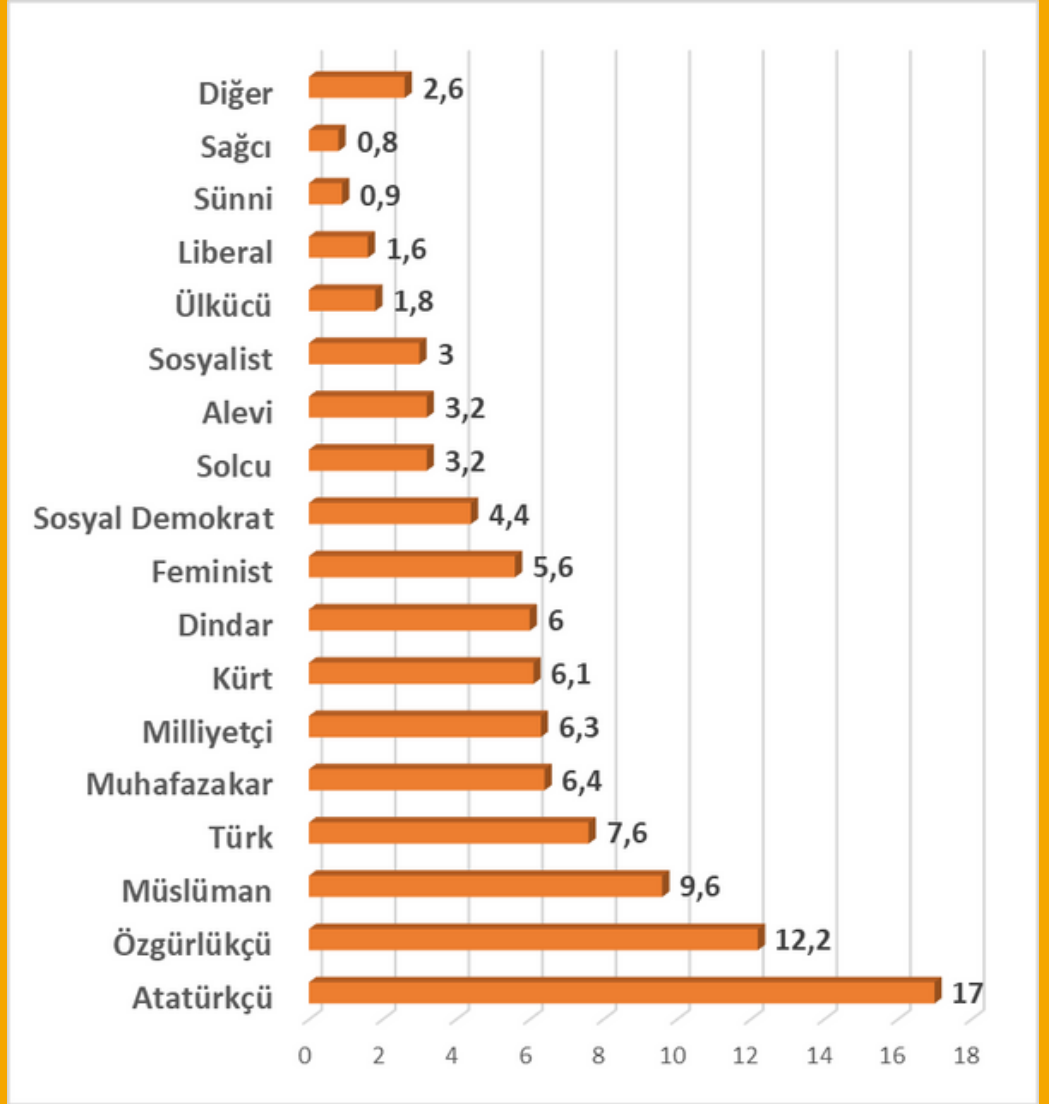
Katılımcıların çoğunluğu lisans (%39,8) ve lise (%31,9) mezunudur. Bunları sırasıyla ortaokul mezunu (%10,8), ilkokul mezunu (%9) ve lisansüstü mezunlar (%8,4) izlemektedir.

2. Araştırmaya Katılanların Demografik Verileri

Çalışmada katılımcılara kendilerini özellikle hangi kimlikle tanımladıkları sorulmuştur. Aşağıdaki tablo bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 3: Katılımcıların Kendilerini Tanımladıkları Kimlikler

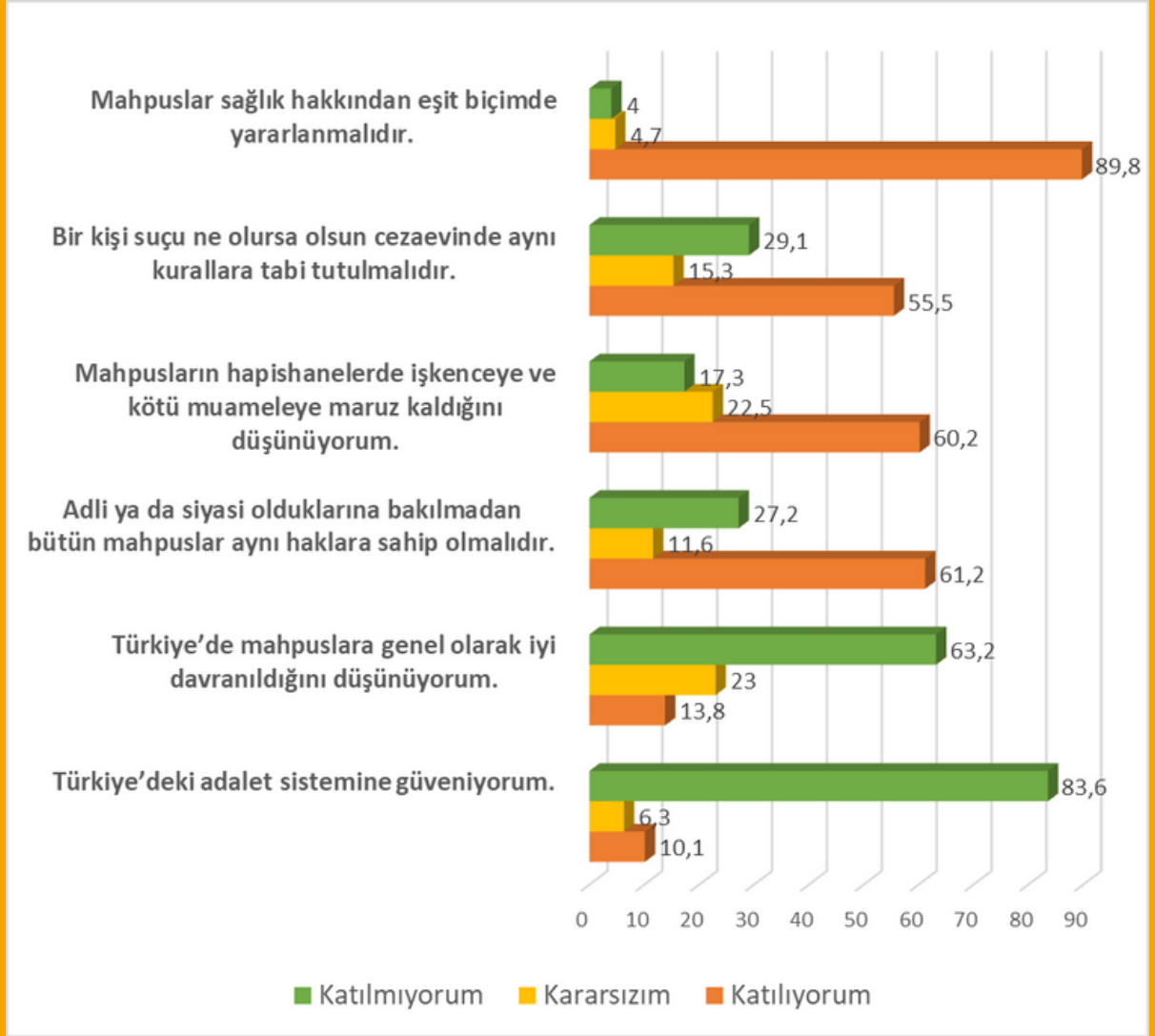
Katılımcıların çoğunluğu kendisini Atatürkçü, özgürlükçü, Müslüman, Türk, muhafazakar, milliyetçi, Kürt ve dindar olarak tanımlamaktadır.

Katılımcıların hanedeki tüm çalışanlarla birlikte toplam geliri minimum 850 TL ve maksimum 100000 TL olmak üzere ortalama 13.118 TL'dir. Bu anlamda düşünüldüğünde katılımcıların gelir ortalamasının Türkiye ortalamasından görece daha yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmada öncelikle katılımcılara beşli Likert tipi ölçekle Türkiye'deki adalet sistemine ve mahpusların durumuna ilişkin algılarını anlamak amacıyla sorular yöneltilmiştir. Aşağıdaki grafik bu sorulara verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 4: Adalet Sistemi ve Mahpusların Durumu

Yukarıdaki grafikten görüleceği gibi, katılımcıların önemli bir çoğunluğu (%83,6) Türkiye'deki adalet sistemine güvenmemektedir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğu mahpuslara iyi davranılmadığını ve hapisanelerde mahpuslara işkence ya da kötü muamele edildiğini düşünmektedir. Buna ek olarak katılımcıların çoğunluğu bütün mahpusların aynı haklara sahip olması gerektiğini (%61,2), hapisanede aynı kurallara tabi tutulması gerektiğini (%55,5) ve bütün mahpusların sağlık hakkından eşit biçimde yararlanması gerektiğini (%89,8) düşünmektedir. Burada elde edilen verilerin bir kısmını katılımcıların kendini tanımladığı kimlikle karşılaştırdığımızda önemli birtakım göstergeler karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdaki tablo "Türkiye'deki adalet sistemine güveniyorum" yargısına verilen yanıtların katılımcıların kendi kimliğini nasıl tanımladığı sorusuna verdikleri yanıtla karşılaştırılmasını göstermektedir.

3. Türkiye'deki Adalet Sistemi ve Hapishanelere Yönelik Algılar

Tablo 1: Adalet Sistemine Güven ve Katılımcının Kimliği

	Kesinlikle katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Adalet Sistemine Güveniyorum	S	%	S	%	S	%	S	%
Atatürkçü	24	7,3	25	7,6	281	85,1	330	100
Müslüman	49	26,3	21	11,3	116	62,4	186	100
Dindar	19	32,2	13	22	27	45,8	59	100
Muhafazakâr	17	27,4	6	9,7	39	62,9	62	100
Solcu	-	-	6	4,8	119	95,2	125	100
Sosyalist	-	-	-	-	146	100	146	100
Türk	33	22,4	12	8,2	102	69,4	147	100
Kürt	-	-	3	2,5	116	97,5	119	100
Milliyetçi	31	25,2	17	13,8	75	61	123	100
Ülkücü	13	38,2	6	17,6	15	44,2	34	100
Liberal	1	3,2	2	6,5	28	90,3	31	100
Sünni	3	17,6	2	11,8	12	70,6	17	100
Alevi	-	-	-	-	63	100	63	100
Özgürlükçü	9	3,8	6	2,5	222	93,7	237	100
Sosyal Demokrat	1	1,2	4	4,7	81	94,1	86	100
Sağcı	7	43,8	3	18,8	6	37,5	16	100
Feminist	-	-	1	0,9	108	99,1	109	100
Diğer	6	11,8	2	3,9	43	84,3	51	100
TOPLAM	213	11	129	6,6	1599	82,4	1941	100

3. Türkiye'deki Adalet Sistemi ve Hapishanelere Yönelik Algılar

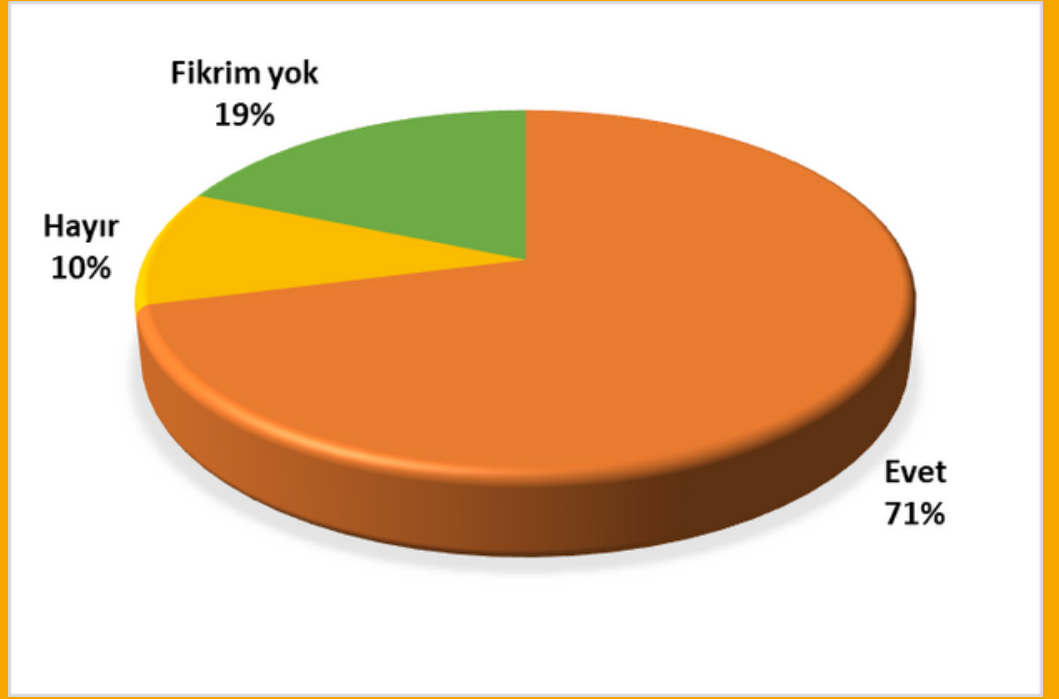

* Bir kişi birden fazla kimlik belirttiği için toplam sayı 1000'den fazladır. Ayrıca "kesinlikle katılıyorum-katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum-katılmıyorum" kategorileri birleştirilerek verilmiştir.

3. Türkiye'deki Adalet Sistemi ve Hapishanelere Yönelik Algılar

Yukarıdaki tabloya göre, kendi kimliklerini sağcı kategorisinde değerlendirenler hariç olmak üzere diğer tüm gruplarda adalet sistemine güven duymama oranının yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla adalet sistemine ilişkin olumsuz algının, sadece iktidara muhalif görülebilecek kişilere özgü bir tutum olduğunu söylemek yanlış olacaktır, zira toplumun hemen her kesiminden bireylerde bu tür bir olumsuz algının olduğu görülmektedir. Adalet sisteminde yapılacak herhangi bir düzenleme için bu sonuçların dikkate alınması daha demokratik bir sistemin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Çalışmada katılımcılara hapishanede kalan mahpuslara ayrımcılık yapılıp yapılmadığı sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 5: Mahpuslara Ayrımcılık Yapılıyor mu?

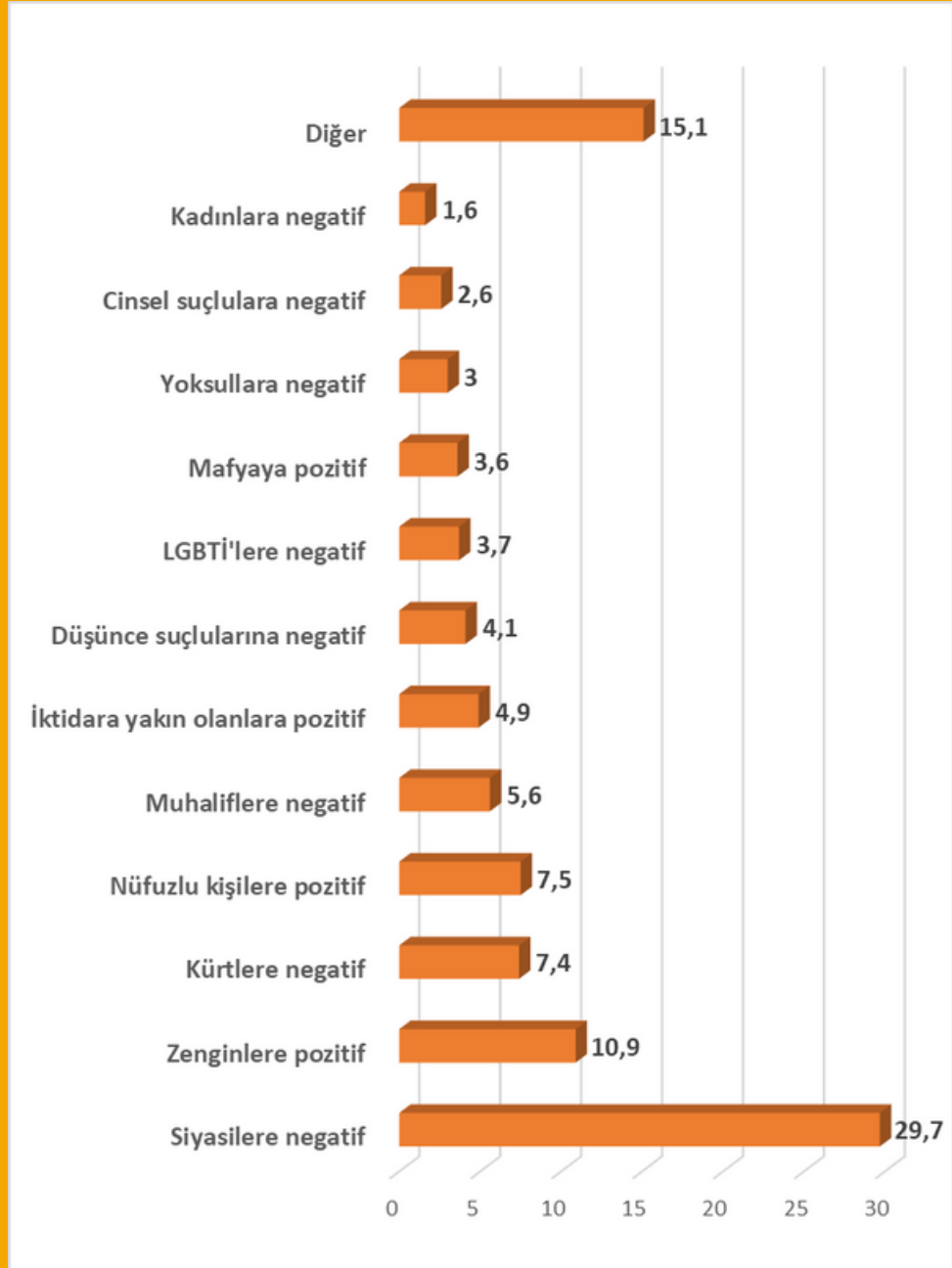
Grafikten görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu (%71) hapishanede mahpuslara ayrımcılık yapıldığını düşünmektedir. Bir ayrımcılık yapılmadığını düşünenlerin oranı sadece %10'dur.

3. Türkiye'deki Adalet Sistemi ve Hapishanelere Yönelik Algılar

Yukarıdaki soruya verilen yanıtları katılımcıların kendilerini tanımladıklarını belirttikleri kimlik ifadeleri ile karşılaştırdık. Sonuç Tablo 1'dekine benzerdir. Yani kendi kimliğini nasıl tanımlarsa tanımlasın, hemen bütün kimlik tanımlarında hapishanelerde ayrımcılık olduğunu düşünenlerin oranı daha yüksektir. Nitekim bu oranlar kendilerini liberal olarak tanımlayanlarda %70, Atatürkçü olarak tanımlayanlarda %63,3, muhafazakâr olarak tanımlayanlarda %55, milliyetçi olarak tanımlayanlarda %50, sağcı olarak tanımlayanlarda %50'dir. Kendisini Alevi, Kürt, solcu, sosyal demokrat ve feminist olarak tanımlayanlarda bu oranlar çok daha yüksektir. Yukarıdaki soruya evet diyen katılımcılara özellikle kimlere yönelik ayrımcılık yapıldığını düşündükleri sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir:

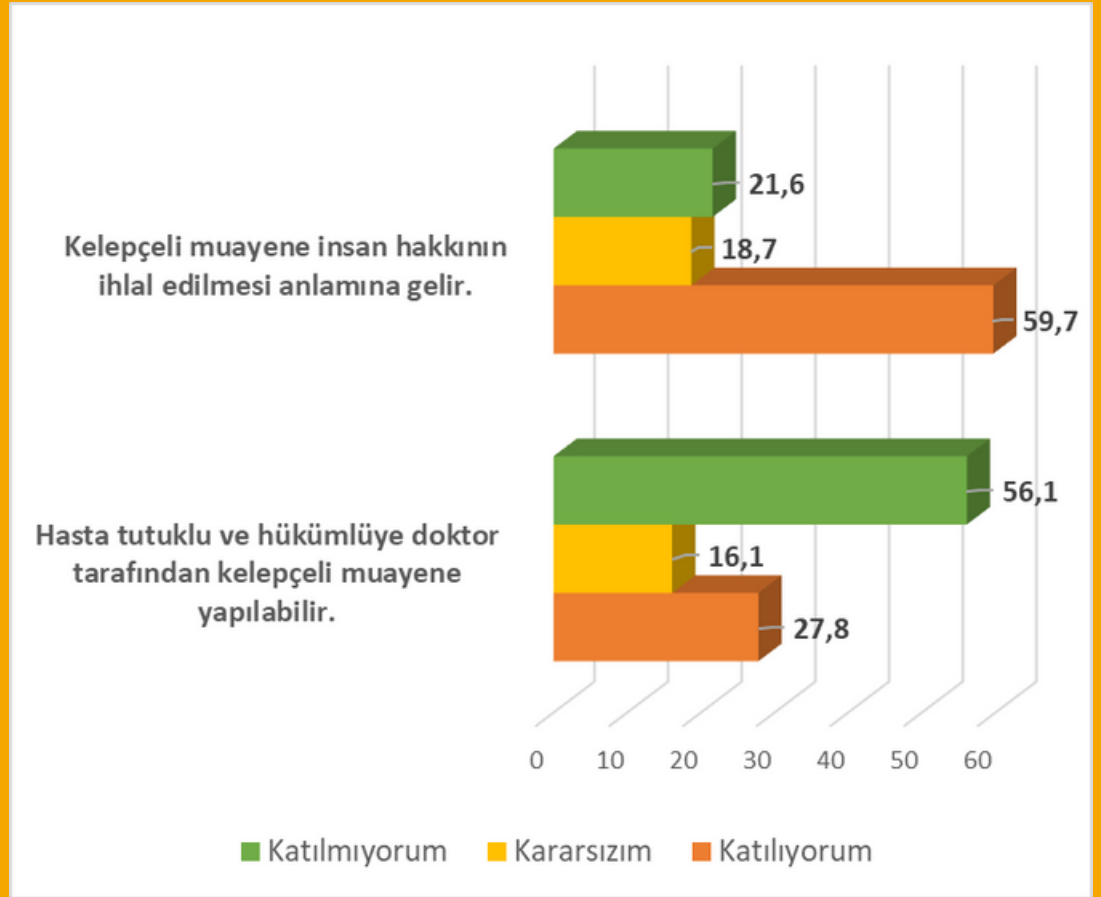
Grafik 6: Kimlere Ayrımcılık Yapılıyor?

3. Türkiye'deki Adalet Sistemi ve Hapishanelere Yönelik Algılar

Katılımcıların çoğunluğu siyasi mahpuslara negatif bir ayrımcılık uygulandığını düşünmektedir. Ayrıca Kürtlere, muhaliflere, düşünce suçlularına da negatif bir ayrımcılık yapıldığı algısı yaygındır. Buna karşılık zenginlere, nüfuzlu kişilere, iktidara yakın olanlara pozitif bir ayrımcılık yapıldığı kanısı yaygındır. Buna ek olarak katılımcılara, günümüzde hapishaneler ve hasta mahpuslar için önemli bir sorun oluşturan kelepçeli muayene konusundaki düşünceleri sorulmuştur. Yine Likert tipi sorulan bu iki soruya ilişkin veriler aşağıdaki grafikte gösterilmektedir.

Grafik 7: Kelepçeli Muayene

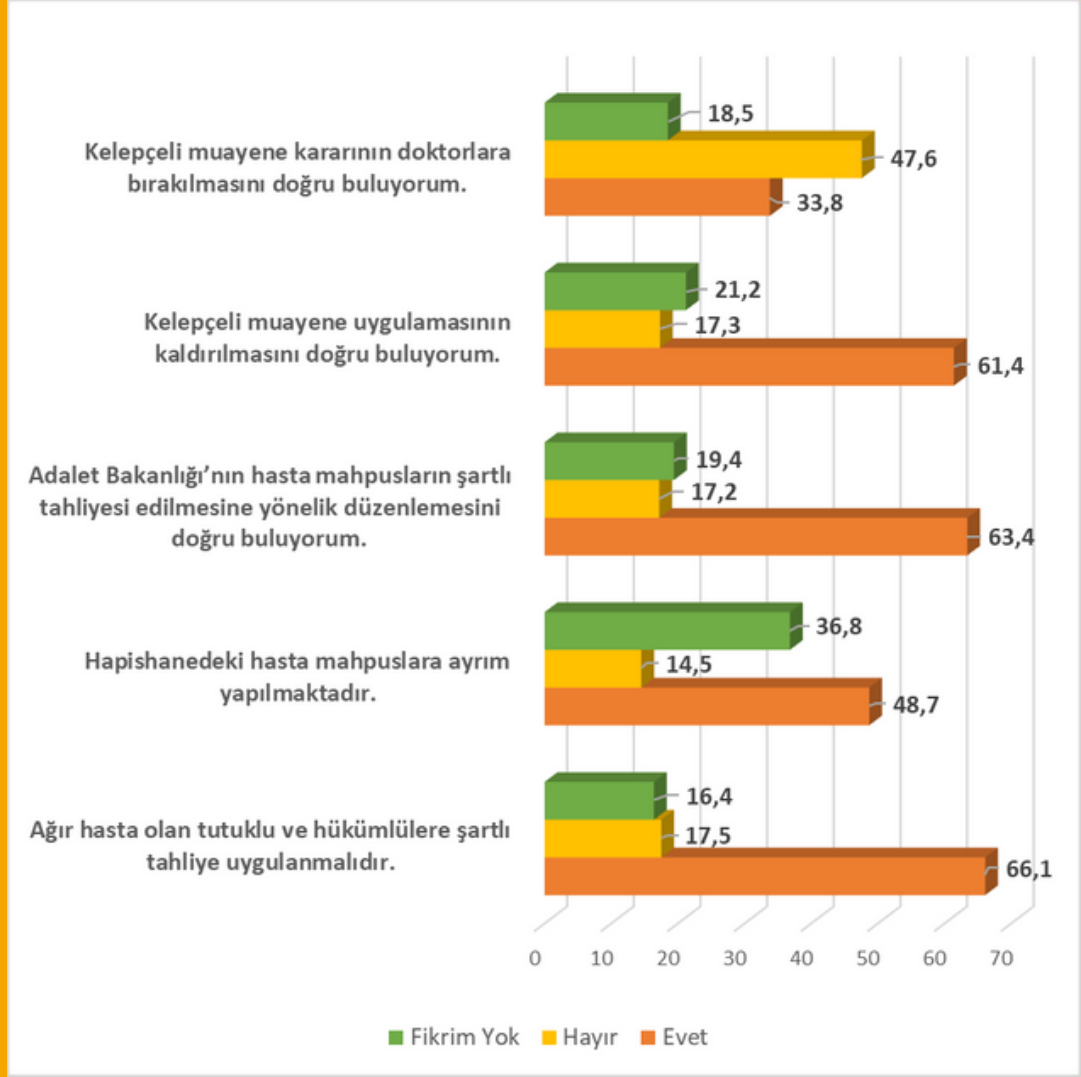

Grafikten görüleceği gibi, bu araştırmanın katılımcılarının çoğunluğu (%59,7) kelepçeli muayenenin insan haklarının ihlal edilmesine anlamına geleceğini düşünmektedir. Ayrıca hasta mahpuslara doktor tarafından kelepçeli muayene yapılabilir fikrine görüşülenlerin yine büyük çoğunluğu katılmamaktadır (%56,1).

Bu konuda kamuoyunun algısını daha iyi anlayabilmek için çalışmanın devamında katılımcılara hasta mahpusların hapisanelerdeki durumuna ve hasta mahpuslara olumsuz yönde bir ayrımcılık yapıp yapılmadığına, hasta mahpusların şartlı tahliyesine ve hasta mahpusların kelepçeli muayenesine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Aşağıdaki grafik bu türden sorulara verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 8: Şartlı Tahliye ve Kelepçeli Muayeneye Yönelik Algılar

Yukarıdaki grafiğe göre, katılımcıların çoğunluğu ağır hasta mahpuslara şartlı tahliye uygulanmasını (%66,1) ve Adalet Bakanlığı'nın şartlı tahliyeye ilişkin yapacağı düzenlemeyi doğru bulduğunu (%63,4) belirtmektedir. Katılımcılar aynı zamanda kelepçeli muayene uygulamasının kaldırılmasını doğru bulmakta (%61,4) ve yarıya yakın katılımcı kelepçeli muayenenin doktorlara bırakılmasını onaylamamaktadır (%47,6). Aşağıda görüleceği gibi, kelepçeli muayene konusundaki bu ikircikli tutum, daha çok doktora yönelik şiddet olabileceği kaygısından kaynaklanmaktadır. Bu ise yine devletin alacağı önlemlerle düzeltilebilecek bir durumdur. Bu çerçevede düşünülürse halihazırda hapishanedeki hasta mahpuslara ayırım yapıldığını düşünen katılımcılar (%48,7), burada ortaya koydukları algının tersi kararların alınması durumunda ayrımcılığın daha da derinleştiğini düşünecektir.

3. Türkiye'deki Adalet Sistemi ve Hapishanelere Yönelik Algılar

1986

3. Türkiye'deki Adalet Sistemi ve Hapishanelere Yönelik Algılar

Katılımcılara yukarıdaki grafikte sorulan sorulardan sonra açık uçlu soru yöntemiyle düşüncelerinin nedenleri sorulmuştur.

Aşağıda bu sorulara verilen yanıtlar tartışılacaktır.

Nitekim hasta mahpuslara şartlı tahliye uygulanmalıdır sorusuna evet yanıtı verenlere neden böyle düşündükleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğunun

“hasta” ile “mahpus” ayrımı yaptığı görülmüştür.

Katılımcılar “mahpus”un “hasta” olmasını gerekçe göstermiş ve şartlı tahliye yapılmamasının sağlık hakkını ihlal edeceğini belirtmişlerdir. Bir başka önemli gerekçe ise hapisane koşullarının tedavi olanaklarının yeterli olmamasıdır.

Nitekim katılımcılara göre bu durumlar kişinin ikinci kez cezalandırılması

demektir. Aşağıda açık uçlu olarak sorulmuş bu soruya

bazı katılımcıların verdikleri yanıtlar verilmiştir:

Ağır hastalığın doğasından dolayı zanlı suç işleme kabiliyetini yitirdiği için şartlı tahliye olmalıdır (Erkek, 35, Diyarbakır).

Ceza sistemi intikam aracına dönüşmemeli, cezaevi koşulları hasta bireylere uygun değil (Erkek, 39, İzmir).

Geriye kalan yaşamlarını ailelerinin manevi desteğiyle geçirebilmeleri için şartlı tahliye edilmeliler (Kadın, 27, Diyarbakır).

Sadece ağır hasta olanlar değil, tedavi görmesi gereken herkes tedavisi için hapiste tutulmamalıdır (Kadın, 27, İstanbul).

Şartlı tahliyeye karşı olanların gerekçeleri ise çoğunlukla

“cezalarını çekmeleri gerektiği” ve “hasta olmanın suçu/cezaı ortadan kaldırmadığı” noktalarına yoğunlaşmaktadır. Bu katılımcıların “hasta” ile “mahpus” arasında herhangi bir ayrım yapmadıkları gözlenmiştir.

Aşağıda bu yanıtlara örnekler verilmiştir.

(Hapishane) Koşulları iyileştirilebilir, ancak sırf hasta diye serbest bırakılmamalılar (Kadın, 35, İstanbul).

Cezanın hiçbir şekilde affı yok. Cezası neyse uygulanmalı ve cezasını çekmeli (Erkek, 18, Edirne).

3. Türkiye'deki Adalet Sistemi ve Hapishanelere Yönelik Algılar

“Hasta mahpuslara ayrımcılık yapılmaktadır” yargısına evet yanıtı verenlere neden böyle düşündükleri sorulmuştur.

Verilen yanıtlar Grafik 6'daki verilerle benzerdir.

Yani çoğu katılımcı; siyasi mahpuslara, Kürtlere, muhaliflere, düşünce suçlularına negatif ayrımcılık uygulandığını düşünmektedir. Buna karşılık zenginlere, nüfuzlu kişilere, iktidara yakın olanlara pozitif bir ayrımcılık yapıldığı kanısı yaygındır.

Yukarıdaki soruya “hayır” yanıtı verenlerin çoğunluğu neden böyle düşündüklerini açıklamamışlar, sadece üç kişi “her suç böyle değerlendirilmemeli” yanıtını vermiştir.

Grafik 8'de katılımcıların çoğunun kelepçeli muayene uygulamasını doğru bulmadığı görülmüştü. “Kelepçeli muayene uygulamasının kaldırılmasını doğru buluyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtın gerekçesi sorulduğunda bu soruya evet yanıtı veren katılımcılar çoğunlukla “hasta haklarına aykırı” olması ve “insan onuruna aykırı” olması yanıtlarını vermiştir. “Hayır” yanıtı verenler ise çoğunlukla “doktorlara şiddet olabilir” ve “kaçabilir” yanıtlarında yoğunlaşmaktadır. Bu durumda eğer doktorun güvenliği değişik yollarla sağlanırsa (eğer tehlikeli bir mahpus varsa hastanenin güvenlik görevlisinin muayene odasına girmesi gibi) bu katılımcılar da kelepçesiz muayene olmaya taraf olacaklardır. Kaldı ki doktora şiddet ya da genel olarak sağlıkta şiddet yine devletin çözmesi gereken bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Aşağıda bu soruya verilen yanıtlardan örnekler verilmiştir:

(Evet) Hastalar arasında ayırım yapılamaz. Kelepçe ile yeterli sağlık hizmeti alınamaz (Erkek, 40, İzmir).

(Evet) İnsan hakları ve yaşam hakkı açısından uygun, ama istisnasız uygulanmalı (Kadın, 43, İzmir).

(Evet) Kelepçe kısıtlayıcıdır, onur kırıcıdır ve kelepçeli muayene suçtur (Erkek, 25, İstanbul).

(Evet) Kelepçe zaten insanları aşağılayan bir uygulama, kelepçeli bir kimse hakkıyla muayene edilemez (Kadın, 56, İstanbul).

(Evet) Onur kırıcı, insan haklarına aykırı, hasta hakları ihlal ediliyor (Kadın, 42, İzmir).

(Hayır) Kelepçe doktor, polis, jandarma güvenliği için de önemli (Erkek, 52, İstanbul).

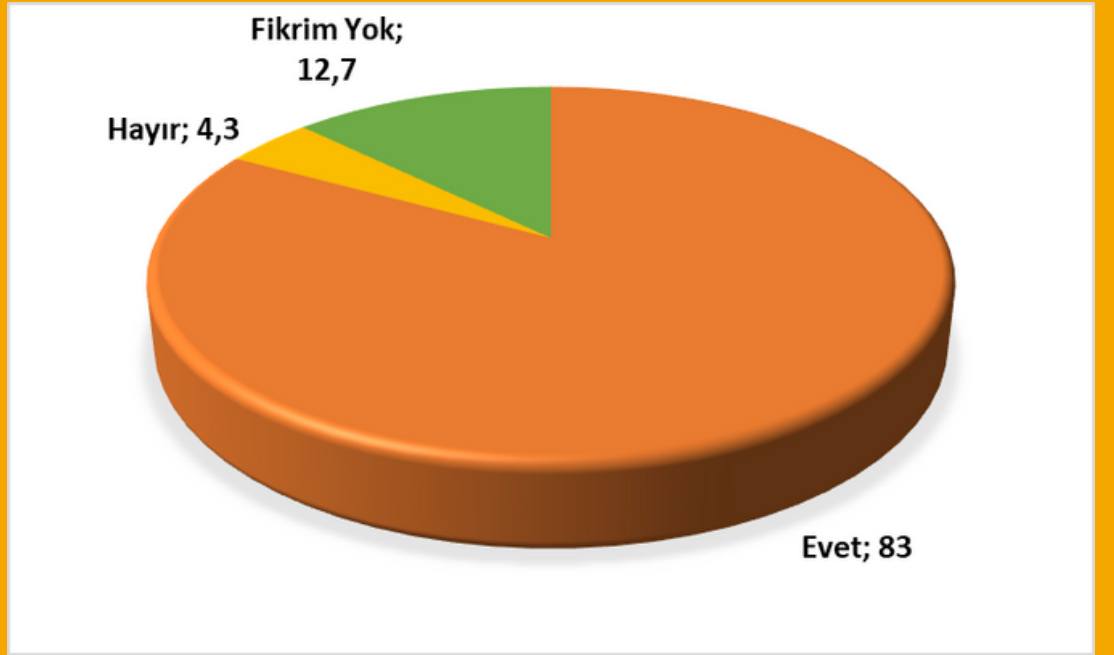
(Hayır) Sağlıkçıların can güvenliği olumsuz etkilenebilir, şiddet tehlikesi var (Erkek, 24, Diyarbakır)

3. Türkiye'deki Adalet Sistemi ve Hapishanelere Yönelik Algılar

Yukarıdaki son grafikte görüldüğü gibi katılımcıların yarıya yakını kelepçeli muayene hakkının doktora bırakılmasını doğru bulmamaktadır. Bunun nedeni sorulduğunda ise “mahpuslar arasında ayrımcılık yaratacağı” ve “bunun bir hak olduğu, doktora bırakılmayacağı” vurgulanmıştır. Kelepçeli muayenenin doktor kontrolünde olabileceğini düşünenler ise “suçların birbirinden ayrılması gerektiğini” belirtmektedir. Bu yönde düşüncelerini ifade edenlere göre, doktorlara yönelik şiddet sorunu yaşanabilir ve dolayısıyla bazı ağır suçlular ve terör suçluları bu kategoriye girmemelidir. Yukarıda doktorların güvenliğine yönelik olarak alınacak önlemlerin bu sonucu değiştirebileceğine değinmiştik. Ayrıca bu durumun mahpuslar arasında bir ayırım yaratacağını belirtmek gerekir ki bu durum hukuka aykırılık oluşturur. Katılımcılara son olarak Türkiye’de mahpus sayısının giderek arttığını düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 9: Türkiye’de Mahpus Sayısı Arttı mı?

Görüldüğü gibi katılımcıların önemli bir çoğunluğu mahpus sayısının son yıllarda arttığını düşünmektedir. Bu soruya evet yanıtını verenlerin gerekçesi, çoğunlukla “iktidarın baskıcılığı”, “adalet sisteminin işlememesi” ve “ekonomik koşullar ve kriz” oluşturmaktadır.

4. Sonuç

Bu çalışmada Türkiye’de hasta mahpusların şartlı tahliyesine ve kelepçeli muayeneye yönelik algılarını ve en genel olarak adalet sistemine güvenlerinin düzeyini anlamaya çalıştık. Elde edilen verilerden çıkarılabilecek en genel sonuç, katılımcıların çoğunluğunun hasta mahpusların şartlı tahliyesine olumlu baktıkları ve yine çoğunluğun kelepçeli muayeneye karşı olduklarıdır. Üstelik kelepçeli muayenenin doktorun kararına bırakılması da çoğunluk tarafından desteklenmemektedir. Dolayısıyla, Adalet Bakanlığının bu konularda yapacağı herhangi bir düzenleme sürecinde burada ortaya çıkan kamuoyu algısını ve bu alanda çalışan sivil toplum örgütleri ile meslek odalarının görüşlerini dikkate alması düzenlemenin kamuoyu nezdinde güvenilirliğini arttıracaktır.

İnsan Hakları Derneği’nin 2021 yılı Türkiye Hapishanelerinde Hak İzleme Raporuna[8] göre, sağlık hakkı açısından hapishanelerde yaşanan temel sağlık sorunlarının çok boyutlu ve çeşitli olduğu görülmektedir. Hasta mahpuslar ihtiyaçları olduğunda ve rahatsızlandıklarında zamanında revire çıkarılmamakta, revirlerden polikliniklere ve polikliniklerden 3. basamak sağlık hizmetlerine sevk işlemlerinde ise aylarca sırada bekletilmektedirler. Üstelik hapishanelerde yoğunluğu kaldırarak nitelik ve kapasitede sağlık hizmeti koşulları oluşturulmuş değildir. Bu koşullar hapishanelerin normal kapasiteleri için bile yeterli değilken hapishane mevcutlarının kapasitenin çok üstünde olduğu mevcut durumda çok daha fazla ihlalin ortaya çıkacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu çerçevede İnsan Hakları Derneği olarak önerilerimiz şunlardır:

1. Halen hapishanelerde bulunan ağır hasta mahpusların tümü tam teşekküllü herhangi bir hastane raporuna istinaden derhâl saliverilmeli, tedavileri ailelerinin ya da yakınlarının yanında sürdürülmeli ve sağlık sigortası devlet tarafından karşılanmalıdır.
2. Sağlık sebebiyle infazın ertelenmesi kararlarında cumhuriyet savcılarının takdir yetkisi kaldırılmalı, hastanelerin verdiği raporlar esas alınarak cezaların infazları ertelenmelidir.
3. Adli Tıp Kurumu sağlık sebebiyle infazın ertelenmesi raporlarında son ve tek merci olmaktan çıkarılmalıdır. Tıp bilimi ve etiği çerçevesinde karar verecek ve STK’ların da görüşleri alınarak uzman kurullar oluşturulmalıdır.
4. Hasta mahpusların kelepçeli muayene edilmesinden vazgeçilmeli ve bu karar doktorlara bırakılmamalıdır. Tehlikeli bir durum söz konusu ise bu durumda hastanenin güvenlik görevlileri eşliğinde kelepçesiz olarak muayene edilmelidir.

[8] Bkz., <https://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2022/06/2021-Hapishane-Raporu-2.pdf>

